

УДК 37.018.43

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8\(54\)-829-847](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8(54)-829-847)

Сільченко Марина Валеріївна кандидат економічних наук, доцент, проректорка з науково-педагогічної роботи та цифрової трансформації, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, тел.: (044) 458-00-73, <https://orcid.org/0000-0003-4929-2561>

Красюк Юлія Миколаївна кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри інформатики та системології, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, тел.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0003-4349-3119>

Кучерява Тетяна Олексіївна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та системології, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, тел.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0001-8833-9153>

Ніколенко Лариса Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та системології, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, тел.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0003-2721-9646>

Петренко Людмила Миколаївна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та системології, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, тел.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0002-4797-2566>

ДИСТАНЦІЙНА ТА ЗАОЧНА ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

Анотація. Протягом останніх років на ринку освітніх послуг відбулись трансформації як структурного характеру в контексті попиту і пропозицій в різних сегментах (денна, заочна та дистанційна освіта), так і трансформації в форматах навчальної комунікації (очний, віддалений та змішаний) і застосовуваних технологіях (традиційні, цифрові та гібридні). В зоні ризику опинилась заочна форма здобуття освіти, ліквідацію якої активно обговорювали у 2023 році, однак яка все ще залишається популярною серед вступників. В останні роки з тотальним переходом до формату віддаленого навчання спочатку за пандемії COVID-19, а згодом і під час повномасштабного воєнного вторгнення

в зону розвитку потрапила дистанційна форма здобуття освіти, питома вага якої на ринку стабільно зростає, але яка залишається все ще недооціненою. Авторами був проведений всебічний аналіз вступних кампаній до українських закладів вищої освіти за останні п'ять років на підставі відкритих даних Єдиної державної бази з питань освіти, структури конкурсних пропозицій закладів вищої освіти та заяв вступників на різні форми здобуття вищої освіти, у тому числі і аналіз вступних кампаній в КНЕУ імені Вадима Гетьмана. Це дозволило зробити висновки щодо тенденцій розвитку ринку освітніх послуг України. Набутий авторами позитивний довід впровадження освітнього процесу за дистанційною формою здобуття вищої освіти в КНЕУ імені Вадима Гетьмана, та вивчення кращих практик дистанційної освіти в Україні і ЄС в рамках участі в грантовому проєкті DEFER, дозволило авторам сформулювати ґрунтовну порівняльну характеристику заочної та дистанційної форм і сформулювати пропозиції щодо подальшого їхнього сталого розвитку задля забезпечення якості освіти в цілому та її адаптації до сучасних викликів.

Ключові слова: дистанційна форма здобуття вищої освіти, заочна форма здобуття вищої освіти, онлайнове навчання, система управління навчанням, Moodle, дистанційний курс, дистанційна освіта.

Silchenko Maryna Valeriivna PhD of Science in Economics, Associate Professor, Vice-Rector for Academic Affairs and Digital Transformation, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, tel.: (044) 458-00-73, <https://orcid.org/0000-0003-4929-2561>

Krasiuk Iuliia Mykolayivna PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Informatics and systemology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, tel.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0003-4349-3119>

Kucheriava Tetiana Oleksiivna, PhD of Science in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Informatics and systemology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, tel.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0001-8833-9153>

Nikolenko Larysa Anatoliivna, PhD of Science in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Informatics and systemology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, tel.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0003-2721-9646>

Petrenko Liudmyla Mykolayivna PhD of Science in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Informatics and systemology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, tel.: (044) 503-86-00, <https://orcid.org/0000-0002-4797-2566>

DISTANCE AND PART-TIME EDUCATION: A COMPARATIVE ANALYSIS IN THE CONTEXT OF ENSURING THE QUALITY OF EDUCATION

Abstract. In recent years, the educational services market has undergone transformations of both structural nature in the context of demand and supply in various segments (full-time, part-time and distance education), as well as transformations in educational communication formats (off line, distance and mixed) and applied technologies (traditional, digital and hybrid). The distance learning form of education, whose elimination was actively discussed in 2023, but which still remains popular among entrants, is at risk. In recent years, with the total transition to the distance learning format, first during the COVID-19 pandemic, and later during a full-scale military invasion, the distance learning form of education has entered the development zone, the share of which in the market is steadily growing, but which still remains underestimated. The authors conducted a comprehensive analysis of admission campaigns to Ukrainian higher education institutions over the past five years based on open data from the Unified State Database on Education, the structure of competitive offers from higher education institutions, and applications from applicants for various forms of higher education, including an analysis of admission campaigns at KNEU named after V. Hetman. This allowed us to draw conclusions about the trends in the development of the educational services market in Ukraine. The positive evidence obtained by the authors of the implementation of the educational process in the distance form of obtaining higher education at KNEU named after V. Hetman, and the study of the best practices of distance education in Ukraine and the EU within the framework of participation in the DEFEP grant project, allowed the authors to form a thorough comparative characteristic of the correspondence and distance forms and to formulate proposals for their further sustainable development in order to ensure the quality of education in general and its adaptation to modern challenges.

Keywords: distance higher education, part-time higher education, online learning, LMS Moodle, distance course, distance learning.

Постановка проблеми. Сучасні запити цифрового суспільства щодо забезпечення якості освітнього процесу, загострені викликами воєнного стану в Україні, спонукають заклади вищої освіти (ЗВО) до зміни / перерозподілу кількості конкурсних пропозицій для вступників на заочну форму здобуття вищої освіти (заочна форма) та дистанційну форму здобуття вищої освіти (дистанційна форма). Досить часто ЗВО, формуючи конкурсні пропозиції для вступників на певні освітні програми, включають крім денної форми здобуття вищої освіти або заочну, або дистанційну форму, або обидві форми одночасно. І тоді як у ЗВО (рівень пропозиції), так і у абітурієнтів (рівень попиту) виникає стратегічне питання: «Якій з цих форм здобуття вищої освіти віддати перевагу, враховуючи особливості організації освітнього процесу?»

Аналіз попиту (кількості заяв вступників) та пропозицій (кількості конкурсних заяв ЗВО) на ринку освітніх послуг протягом останніх п'яти років виявив тенденцію сталого зростання як попиту, так і пропозицій щодо дистанційної освіти на фоні нестабільного зменшення сегменту заочної освіти та дисбалансу попиту та пропозицій щодо неї. Виявлена тенденція спонукає до вивчення актуальних проблем в організації освітнього процесу на заочній та дистанційній формах, проведення порівняльного аналізу основних переваг та недоліків кожної з форм та визначення шляхів їхнього сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Провадження заочної форми здобуття вищої освіти реалізується не в усіх світових університетах. У класичному вигляді заочна освіта зустрічається у деяких країнах Європи та університетах Азії. Так британський університет The Open University має «part-time» навчання, що схоже на заочне. У Польщі діє система «studia niestacjonarne», де студенти навчаються один раз на два тижні (п'ятниця, субота та неділя) та відвідують університет на сесію (лютий та червень). У Німеччині загально відомий Гагенський заочний університет (Fernuniversität in Hagen), який спеціалізується на дистанційно-заочній освіті.

Заочна освіта у світі не настільки поширена, як в Україні та країнах пострадянського простору. У багатьох країнах її замінюють дистанційні або гібридні програми (Рис. 1), які активно почали запроваджуватися протягом останніх десятиліть, що стало логічною відповіддю на інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій.

Теоретичні та практично-орієнтовані дослідження питань організації дистанційного навчання в закордонних університетах та перспективи їх впровадження в українських ЗВО були проведені В. Биковим, О. Гриценчук, Ю. Жуком [1], П. Стефаненком [2], Б. Шуневичем [3], Ю. Москалем [4] та ін.

Багато науковців досліджували можливості використання технологій дистанційного навчання для підвищення якості заочної освіти Р. Гуревич, В. Кобися, Л. Коношевський, О. Коношевський, Н. Опушко, М. Драчук [5], О. Глущенко [6], М. Мокрієв [7] та ін.

Водночас окремі науковці, зокрема Ю. Цветкова в [8], прогнозують занепад заочної освіти та окреслюють перспективи розвитку дистанційної освіти, розглядаючи дане питання з точки зору правового забезпечення та нових можливостей для університетів середнього рівня в Україні та Європі. Також в освітньому середовищі у 2023 році активно обговорювали можливість скасування з 2024 року заочної та вечірньої форм здобуття вищої освіти взагалі, що знайшло відображення у Проекті Закону про внесення змін до деяких законів України щодо державної підсумкової атестації та вступної кампанії 2024 року. Однак в подальшому згадана норма була вилучена із відповідного законопроекту.

**СВІТОВІ МОДЕЛІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ
В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

ОСОБЛИВОСТІ:

- ✓ на базі одного університету, де існує класична денна форма
- ✓ значний професорський науковий склад
- ✓ формування власних освітніх програм

ОСОБЛИВОСТІ:

- ✓ на базі декількох університетів
- ✓ залучення найкращих професорів, Нобелівських лауреатів
- ✓ розробка унікальних за рівнем та якістю курсів

ОСОБЛИВОСТІ:

- ✓ на базі одного спеціально створеного університету – підприємства

приклади реалізації:

- ✓ Оксфордський та Кембриджський університети Англії
- ✓ Шеффілдський університет Шотландії
- ✓ Пенсільванський університет США
- ✓ Університет Короля Хуана Карлоса Іспанії
- ✓ Університет Палермо Італії

приклади реалізації:

- ✓ Балтійський університет у Швеції, де в консорціум об'єдналися більше п'ятидесяти університетів балтійського регіону
- ✓ «Відкрите навчання Австралії (Open Learning Australia)», де в консорціум об'єдналися дев'ять університетів

приклади реалізації:

- ✓ Відкритий університет у Великій Британії (305 навчальних центрів у Великій Британії та 42 в інших країнах)
- ✓ Каліфорнійський віртуальний університет (кіберуніверситет із 95 закладами вищої освіти)
- ✓ приватний інтернет-університет Західних губернаторів (Western Governors University)
- ✓ Мічиганський університет (University of Michigan)
- ✓ Міжнародний університет Джонсон і Вельс (Johnson & Wales University)

Рис. 1. Особливості світових моделей університетської освіти в системі дистанційного навчання, які відрізняються організаційними структурами та способами їхньої реалізації

Джерело: розроблено авторами на основі [1, 9]

Сучасні теоретичні та практичні аспекти реалізації дистанційного навчання в закладах вищої та передвищої освіти досліджували В. Кухаренко, В. Бондаренко [10], Е. Ященко, І. Левандовська [11], Н. Яремчук, В. Марусовою [12], Ю. Арбузовою, Т. Багмет [13], Ю. Кліпа [14], А. Сіленко, Н. Крук [15], М. Мазур, Ю. Зубань, В. Любчак, С. Іванець [16] та ін. Дистанційна освіта в Україні визначається авторами як гнучкий інструмент, що дозволяє забезпечити доступ до навчання в умовах надзвичайних ситуацій, а також як частина модернізації освіти в напрямку європейських стандартів. Основні переваги та виклики інтеграції дистанційної форми в систему вищої та передвищої освіти України представлені на Рис. 2.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу основних переваг та недоліків заочної та дистанційної форм здобуття вищої освіти та визначення перспективних завдань для підвищення ефективності організації освітнього процесу.

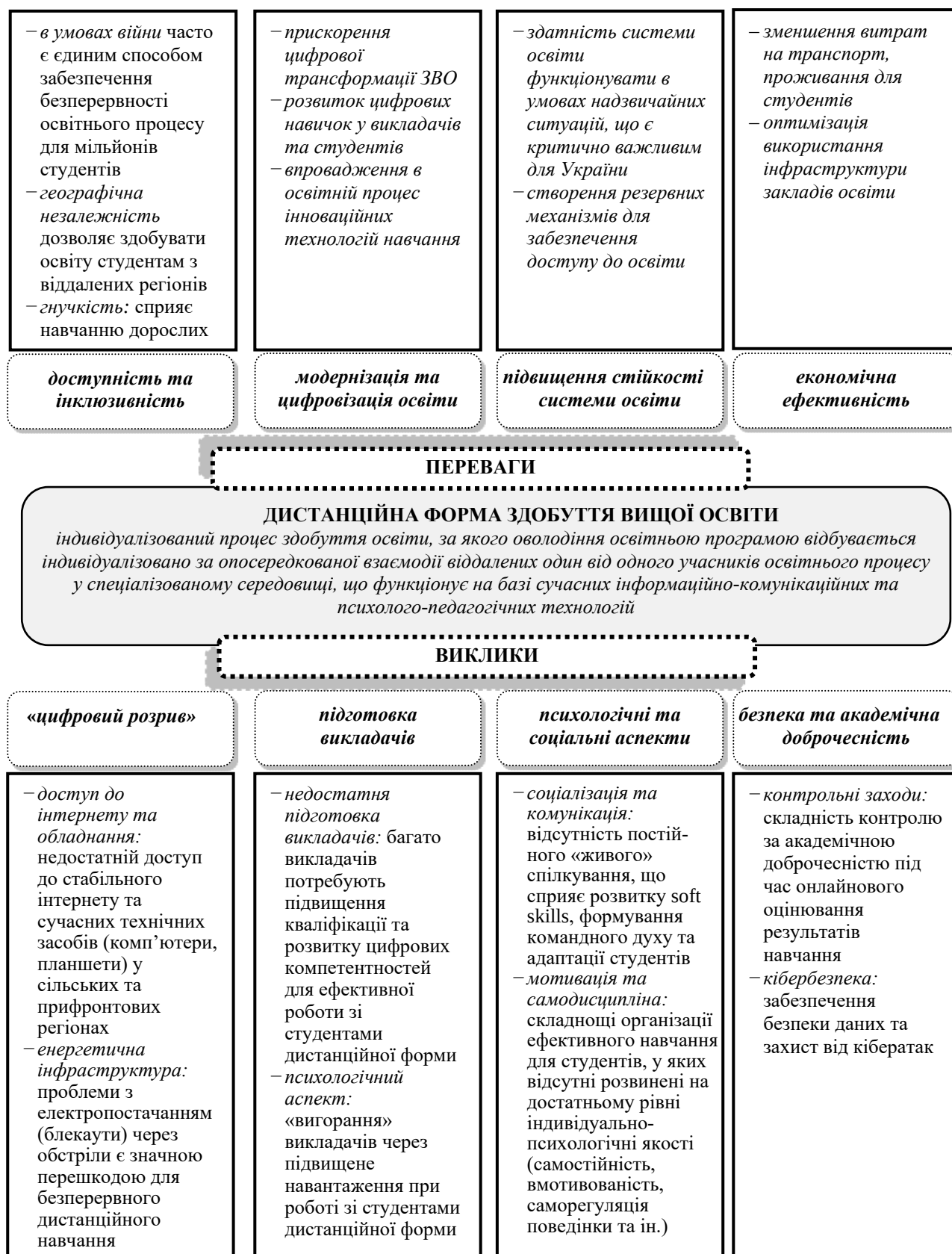

Рис. 2 Основні переваги та виклики провадження дистанційної форми в системі вищої та передвищої освіти України
Джерело: розроблено авторами на основі [10-16]

Виклад основного матеріалу.*Аналіз пропозицій на ринку освітніх послуг.*

Аналізуючи статистичні дані, наведені на офіційному сайті Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) щодо вступних кампаній в Україні за останні п'ять років [17], можна побачити, що кількість ЗВО, які надають освітні послуги за дистанційною формою на бакалаврському та / або магістерському рівнях вищої освіти за усіма спеціальностями усіх галузей, має тенденцію до зростання (відносне зростання за 2021—2025 роки становить +48%), а за заочною — до зменшення (відносне зменшення за 2021—2025 роки становить –13%; за ці роки 103 ЗВО відмовились від заочної форми або ж такі ЗВО були ліквідовані) (Рис. 3).

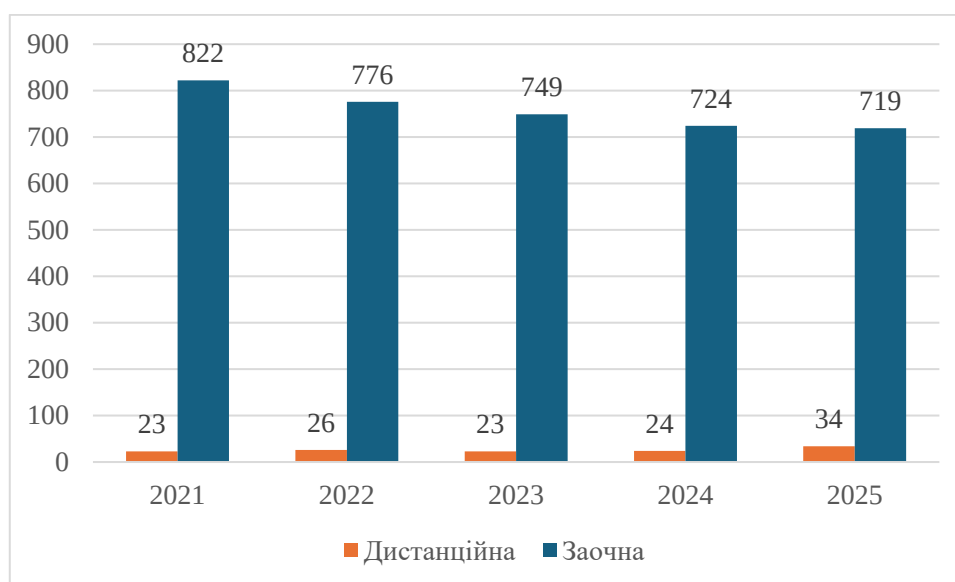

Рис. 3. Динаміка кількості ЗВО, що мають конкурсні пропозиції на заочну та / або дистанційну форми на бакалаврському та магістерському рівнях разом у 2021—2025 роках

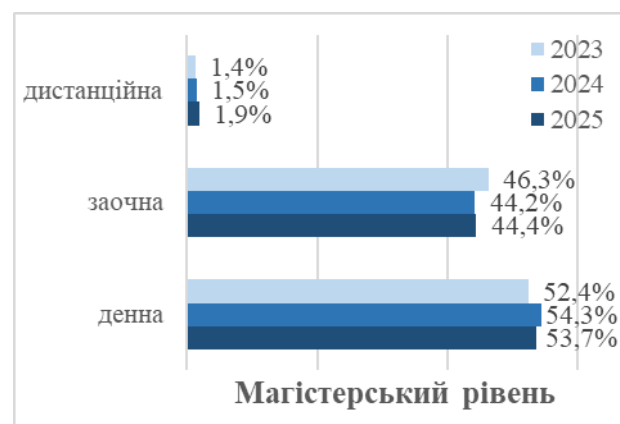
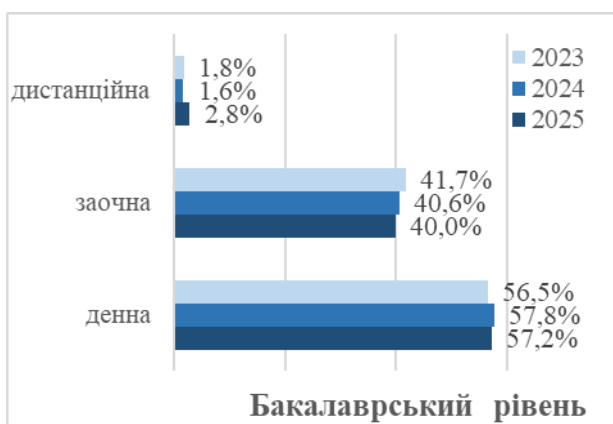
Джерело: розроблено авторами на основі [17]

Однак більш цікавим для нашого дослідження стало вивчення структури конкурсних пропозицій українських ЗВО за формами здобуття вищої освіти тих спеціальностей, за якими відбувався набір до КНЕУ ім. В. Гетьмана (у поточному році — це «Економіка та міжнародні економічні відносини», «Маркетинг», «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», «Комп'ютерні науки», «Право» тощо). У табл. 1 наведені та на рис. 4 проілюстровані відповідні статистичні дані вступних кампаній 2023—2025 років щодо унікальних конкурсних пропозицій. Зауважимо, що датою спостережень був кінець липня у зазначених роках (в інші періоди ці дані нами не збирались). В подальшому під час вступної кампанії ЗВО додавали в ЄДЕБО додаткові (дублюючі) конкурсні пропозиції, що викривляло загальну статистику.

Таблиця 1

**Кількість конкурсних пропозицій українських ЗВО
на бакалаврському та магістерському рівнях
(для спеціальностей, за якими відбувається набір в КНЕУ ім. В. Гетьмана)
у 2023–2025 роках**

Рік	Бакалаврський рівень вищої освіти				Магістерський рівень вищої освіти			
	форми здобуття освіти			разом	форми здобуття освіти			разом
	денна	заочна	дистанційна		денна	заочна	дистанційна	
2023	3196	2362	102	5660	2438	2155	64	4657
2024	2931	2057	83	5071	2428	1975	66	4469
2025	2890	2018	143	5051	2424	2006	85	4515

*Рис. 4 Структура конкурсних пропозицій українських ЗВО
на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти
(для спеціальностей, за якими відбувається набір в КНЕУ ім. В. Гетьмана)
у 2023—2025 роках (станом на кінець липня кожного року)
Джерело: розроблено авторами на основі [17]*

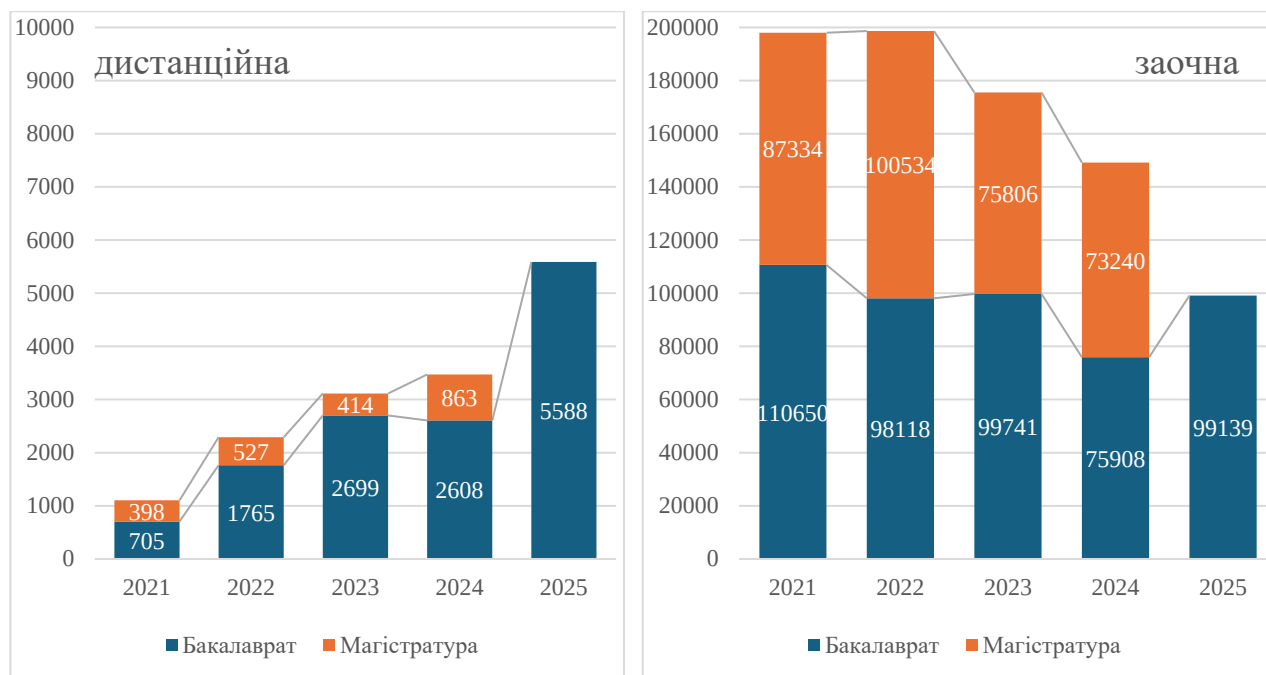
Аналізуючи зміни у співвідношенні кількості пропозицій за формами здобуття вищої освіти та досвід участі авторів у формуванні таких пропозицій у КНЕУ ім. В. Гетьмана, можна зробити висновок, що пропозиції заочної форми традиційно практично дублювали частину пропозицій денної, а збільшення останнім часом пропозицій дистанційної форми відбулось за рахунок зменшення пропозицій заочної форми. Це підтверджують і дані щодо загальної кількості ЗВО (разом по бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти та на усі спеціальності), які мають заочну та дистанційні форми (Рис. 3).

Очевидно, що кількість пропозицій дистанційної форми зростає, не зважаючи на зниження конкурсних пропозицій загалом. Разом з тим, питома вага пропозицій дистанційної форми залишається незначною, що викликає питання, чому саме більшість ЗВО віддають перевагу традиційній заочній формі, а не інноваційній дистанційній.

Аналіз попиту на ринку освітніх послуг.

Проведений на базі офіційного сайту ЄДЕБО [17] кількісний аналіз поданих заяв вступників до українських ЗВО на заочну та дистанційну форми за

усіма спеціальностями у 2021—2025 роках засвідчує стале зростання кількості заяв на дистанційну форму та відсутність такого зростання на заочну форму (Рис. 5, Табл. 2) на фоні загальної тенденції щодо зниження кількості заяв для усіх форм здобуття вищої освіти.

*Рис. 5 Кількість поданих заяв вступників до українських ЗВО на дистанційну та заочну форми здобуття вищої освіти на бакалаврському та магістерському рівнях у 2021—2025 роках
Джерело: розроблено авторами на основі [17] станом на 06.08.2025*

Зауважимо, що на момент написання статті (станом на 06.08.2025) прийом заяв на магістратуру не розпочався, тому відповідні дані за 2025 рік відсутні.

Таблиця 2

Кількість заяв вступників до українських ЗВО на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти у 2021—2025 роках

Рік	Бакалаврський рівень вищої освіти				Магістерський рівень вищої освіти			
	форми здобуття освіти			разом	форми здобуття освіти			разом
	денна	заочна	дистанційна		денна	заочна	дистанційна	
2021	1 063 885	110 650	705	1 175 240	125 497	70 838	309	196 644
2022	625 038	98 118	1 765	724 921	222 721	93 050	524	316 295
2023	754 107	99 741	2 699	856 547	208 259	73 786	414	282 459
2024	642 728	75 908	2 608	721 244	201 576	72 077	863	274 516
2025	756 558	99 139	5 588	861 285	—	—	—	—

Цікавою виявилась структура попиту (контингент вступників, Рис. 6) відносно структури пропозицій (конкурсні пропозиції, Рис. 4). Якщо пропозиції

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 8(54) 2025

щодо заочної форми є співвідносними з пропозиціями щодо денної форми, то попит на заочну форму значно нижчий за попит на денну, а ось відсоток і пропозиції на дистанційну форму, і відсоток осіб, що планують на неї вступати, є врівноваженими.

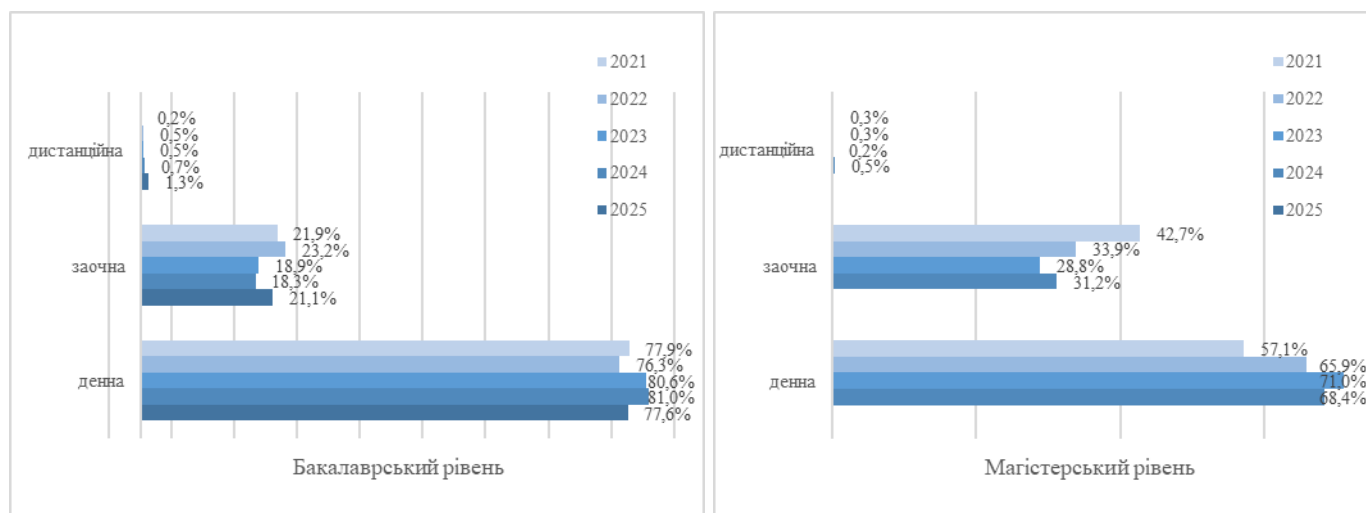

Рис. 6 Структура контингенту вступників до українських ЗВО на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти (для усіх спеціальностей усіх галузей) у 2021—2025 роках
Джерело: розроблено авторами на основі [17] станом на 06.08.2025

Дана закономірність щодо зростання попиту на дистанційну форму підтвердилася й під час аналізу кількості заяв вступників на бакалаврський рівень вищої освіти за останні п'ять років до КНЕУ ім. В. Гетьмана (Рис. 7)

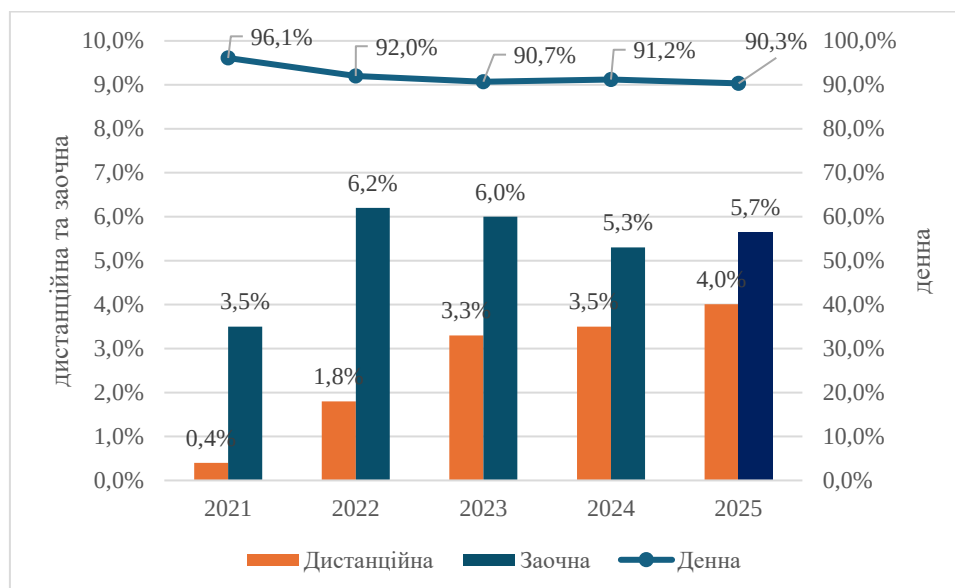

Рис. 7. Структура контингенту вступників до КНЕУ ім. В. Гетьмана на бакалаврському рівні вищої освіти у 2021—2025 роках
Джерело: розроблено авторами на основі [17]

Водночас, абсолютні дані свідчать про суттєве зростання кількості поданих заяв в КНЕУ ім. В. Гетьмана (Рис. 8).

Це обумовлено на думку авторів як збільшенням запитів стейкхолдерів щодо цифрової трансформації освіти з можливістю здобувачів навчатися у будь-якому місці та у будь-який зручний час, так і кризовими умовами в Україні, що пов'язані з військовою агресією та безпековими ризиками.

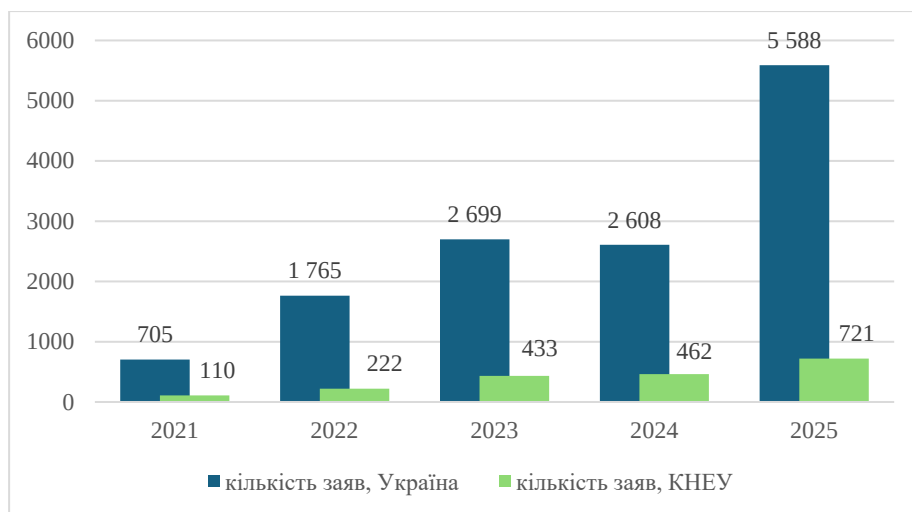

Рис. 8. Динаміка кількості заяв вступників на дистанційну форму бакалаврського рівня вищої освіти в Україні та в КНЕУ ім. В. Гетьмана у 2021—2025 роках

Джерело: розроблено авторами на основі [17]

Досвід КНЕУ на ринку освітніх послуг в сегменті дистанційної та заочної освіти.

КНЕУ ім. В. Гетьмана має понад семидесятирічний досвід підготовки фахівців на традиційній заочній формі здобуття вищої освіти за переважною більшістю освітніх програм та десятирічний досвід підготовки фахівців за інноваційною дистанційною формою.

Починаючи з 2015 року, комплексно вирішуючи завдання щодо формування технічного, нормативного, кадрового, навчально-методичного та фінансового забезпечення щодо якісної реалізації освітньої програми за дистанційною формою, в університеті розпочали набір першокурсників дистанційної форми за окремими освітніми програмами бакалаврського рівня вищої освіти. З 2019 року розпочався набір на дистанційну форму магістратури. У 2024/2025 н.р. на восьми освітніх програмах бакалаврського рівня вищої освіти навчалося 409 студентів, на восьми освітніх програмах магістерського рівня вищої освіти— 45 студентів.

Протягом десяти років (з 2015 по 2025) питання забезпечення ефективної організації освітнього процесу за дистанційною формою та використання технологій електронного навчання на інших формах досліджувалося авторами на таких рівнях:

— *міжнародний рівень* — автори (Марина Сільченко, Юлія Красюк та Тетяна Кучерява) як учасники команди КНЕУ ім. В. Гетьмана з січня 2023 року співпрацюють в рамках грантового проєкту 101083143 — DEFEP «Distance Education for Future: best EU practices in response to the requests of modern higher education seekers and labor market» (Дистанційна освіта для майбутнього: кращі практики ЄС у відповідь на запити здобувачів сучасної вищої освіти та ринку праці) в рамках програми Еразмус+ за напрямком ERASMUS-EDU-2022-CBHE-STRAND-2 – Capacity Building in the field of Higher Education: Strand 2 – Partnerships for transformation in higher education [18, 19], вивчали досвід європейських університетів (зокрема, Університету Саарланд (Universitat des Saarlandes), м. Саарбрюкен (Німеччина), Університету Короля Хуана Карлоса (Universidad Rey Juan Carlos), м. Мадрид (Іспанія), Університету Палермо (Università degli Studi di Palermo (UNIPA), м. Палермо (Італія)) щодо використання дистанційних технологій для організації онлайн-навчання за кризових умов, організації навчального процесу на дистанційній формі, створення мікрокредитних онлайн-програм, масових онлайн-курсів, віртуальної академічної мобільності;

— *рівень Університету* — автор (Марина Сільченко) як проректор з науково-педагогічної роботи та цифрової трансформації формувала стратегічне бачення розвитку дистанційної освіти і як окремої форми, і як способу підтримки освітнього процесу на інших формах, у тому числі за кризових обставин, що знайшло відображення у Стратегії розвитку КНЕУ ім. В. Гетьмана, відповідних Положеннях, наказах та розпорядженнях;

— *рівень Інституту дистанційної освіти (ІДО)* — автори (Юлія Красюк, Тетяна Кучерява, Лариса Ніколенко, Людмила Петренко) як керівник та працівники ІДО організовували та забезпечували навчально-наукову, методичну, організаційну та інформаційну підтримку використання технологій дистанційного та електронного навчання на базі загальноуніверситетської платформи Moodle в освітньому та цифровому просторі університету у форматі «365/24/7». Марина Сільченко, Юлія Красюк є авторами-розробниками відкритого дистанційного курсу «Створюємо дистанційний курс крок за кроком», який з червня 2020 року усі викладачі університету можуть використовувати для самостійного опанування технології розробки дистанційних курсів на платформі Moodle;

— *рівень тренера курсів підвищення кваліфікації* — автори (Юлія Красюк, Людмила Петренко та Тетяна Кучерява) як тренери курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників університету «Дистанційні технології в освітньому просторі університету» забезпечували розвиток цифрових компетентностей викладачів університету щодо використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі;

— *рівень науково-педагогічного працівника* — автори (Юлія Красюк, Тетяна Кучерява, Лариса Ніколенко та Людмила Петренко) як викладачі обов'язкових та вибіркового навчальних дисциплін організовували навчальний процес для студентів дистанційної та заочної форм через використання дистанційних курсів навчальних дисциплін (ДК), розміщених на платформі Moodle;

Порівняльний аналіз дистанційної та заочної освіти.

В результаті проведеного якісного та кількісного аналізу, застосування технологій SWOT-аналізу, аналізу результатів опитувань студентів різних форм здобуття вищої освіти, у тому числі проведеного в рамках грантового проєкту DEFER, нами були систематизовані переваги, недоліки та виклики дистанційної та заочної форм здобуття вищої освіти на трьох рівнях: організаційно-педагогічному, інформаційно-технологічному та психологічному (Табл. 3).

Таблиця 3

Основні переваги, недоліки та виклики дистанційної та заочної форм здобуття освіти на організаційно-педагогічному, інформаційно-технологічному та психологічному рівнях

		ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
		ДИСТАНЦІЙНА	ЗАОЧНА
організаційно-педагогічні	ПЕРЕВАГИ	- за графіком організації навчального процесу та структурою навчального плану максимально наближена до очної форми - доступність навчання у зручний час та у будь-якому місці - регулярна та систематична робота студентів протягом всього семестру, що забезпечує якість засвоєння навчального матеріалу	- наявність можливості «живого» (синхронного) спілкування з викладачами та одногрупниками під час сесії - наявність у викладачів навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін за рахунок багаторічного досвіду провадження освітнього процесу на заочній формі
	НЕДОЛІКИ	- відсутність бюджетних місць для навчання - ускладнений «живий» зв'язок між викладачами та студентами, які проживають в інших часових поясах, зокрема в Західній півкулі, для повноцінного вирішення поточних педагогічних ситуацій - не для всіх освітніх програм доцільно запроваджувати дистанційну форму, зокрема медичні спеціальності	- неможливість навчатися в ЗВО, які знаходяться далеко від місця проживання, без потреби переїзду - переважно епізодичний характер навчальної діяльності більшості студентів «від сесії до сесії», що знижує засвоєння навчального матеріалу - немає системного контакту з викладачем в міжсесійний період
	ВИКЛИКИ	- складність врахування у навчальному навантаженні викладачів обсягів їх роботи зі студентами дистанційної форми - на початку провадження потреба в одночасній розробці значної кількості повнофункціональних дистанційних курсів навчальних дисциплін, які передбачені освітньою програмою	- для студентів непросто узгодження з роботодавцями періоду відпустки на час сесії (складно «відпроситись» на сесію на роботу) - ускладнене переведення на іншу форму здобуття вищої освіти із-за різниці в навчальних планах

Продовження Таблиці 3

		ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
		ДИСТАНЦІЙНА	ЗАОЧНА
інформаційно-технологічні	ПЕРЕВАГИ	- можливість використання в ДК різного типу навчального контенту - можливість оперативної асинхронної комунікації між учасниками освітнього процесу - масштабне збереження історії навчальної діяльності студентів та навчаючої діяльності викладачів - можливість участі у роботі віртуальних груп та професійних спільнот для обміну досвідом	- чітка/легка ідентифікація студентів під час проведення контрольних заходів - незалежність від технічних засобів
	НЕДОЛІКИ	- залежність від наявності у студентів та викладачів належного технічного забезпечення та доступу до мережі Інтернет зі стійким сигналом - високі вимоги до матеріально-технічного забезпечення ЗВО	використання технологій дистанційного навчання для підвищення ефективності організації освітнього процесу зазвичай залежить від конкретного викладача
	ВИКЛИКИ	- створення окремого структурного підрозділу ЗВО для забезпечення технічної, організаційної та навчально-методичної підтримки організації освітнього процесу - на початку провадження потреба в професійному розвитку значної кількості викладачів (розвиток цифрових компетентностей) - ідентифікація особи студента під час проведення контрольних заходів	- розгортання платформи дистанційного навчання, підготовка допоміжного персоналу до підтримки цієї платформи - на початку провадження потреба в професійному розвитку зацікавлених викладачів (розвиток цифрових компетентностей)
психологічні	ПЕРЕВАГИ	- можливість формування ефективної віддаленої комунікації - розвиток у студентів внутрішньої мотивації до навчання, цілеспрямованості, самоорганізації, індивідуального стилю навчальної діяльності	можливість формування у студентів гнучких навичок (soft skills)
	НЕДОЛІКИ	складнощі організації ефективного навчання для студентів, у яких відсутні розвинені на достатньому рівні індивідуально-психологічні якості (самостійність, вмотивованість, саморегуляція поведінки та ін.)	
	ВИКЛИКИ	забезпечення формування у студентів гнучких навичок (soft skills)	вимагає високої самодисципліни та мотивації, оскільки, обсяг самостійної роботи студентів є набагато більшим у порівнянні з денною та дистанційною формами

Зауважимо, що наведена порівняльна характеристика дистанційної та заочної форм стосується організації освітнього процесу за звичайних умов. З початком карантинних обмежень у 2020 році, а згодом — за умов повномасштабного воєнного вторгнення у 2022 році заочна форма в КНЕУ

ім. В. Гетьмана по суті перейшла в дистанційний формат з нерівномірним графіком навчального процесу, за якого періоди самостійного асинхронного навчання (міжсесійний період) чергуються з періодами синхронного онлайнового навчання та контрольних заходів (сесій, раз на семестр). За таких умов кожна навчальна дисципліна повинна бути забезпечена дистанційним курсом Moodle, який би забезпечував підтримку навчання в міжсесійний період та проведення контрольних заходів і відповідав би рамковим вимогам, визначеним у Положенні про дистанційні курси та їх сертифікацію в КНЕУ ім. В. Гетьмана.

Також в КНЕУ в рамках участі в грантовому проєкті DEFER відбулись зміни і в організації освітнього процесу на дистанційній формі [20]. В результаті даної трансформації регулярне асинхронне навчання студентів доповнилось регулярними дистанційними заняттями в синхронному режимі (раз на місяць з кожної навчальної дисципліни). При цьому для забезпечення вивчення кожної навчальної дисципліни освітньої програми студентами дистанційної форми, повинен бути розроблений повнофункціональний ДК Moodle, який відповідає уніфікованим вимогам, визначеним у Положенні про дистанційні курси та їх сертифікацію в КНЕУ ім. В. Гетьмана.

Отже, наразі КНЕУ ім. В. Гетьмана, як і інші українські ЗВО, що надають освітні послуги за денною, заочною та дистанційною формами здобуття вищої освіти, з 2020 року мають унікальний досвід організації дистанційного навчання у трьох форматах:

- рівномірний онлайнний синхронний або змішаний формат (денна форма);
- модульний онлайнний асинхронний / синхронний формат (заочна форма);
- рівномірний онлайнний синхронно-асинхронний (дистанційна форма).

Отриманий досвід дає нам підстави стверджувати, що за особливих обставин організація освітнього процесу у форматі регулярного синхронно-асинхронного навчання (на дистанційній формі) у порівнянні з форматом модульного асинхронного / синхронного навчання (на заочній формі) забезпечує кращі результати навчання, є більш ефективною для навчання будь-де і будь-коли, більш технологічною та інноваційною. Водночас, традиційність заочної форми не вимагає від викладачів наявності цифрових навичок високого рівня, більших зусиль та часу для створення інтерактивного цифрового контенту, а від студентів — регулярного навчання. При цьому якість навчання є меншою у порівнянні з дистанційною формою.

Також переваги тієї чи іншої форми залежать від конкретної галузі знань. Так, якщо освітня програма вимагає формування особливих практичних навичок (наприклад, галузі «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» або «Транспорт та послуги»), то заочна освіта з очними (не онлайнними) сесіями

безумовно краще за дистанційну. Однак, освітні програми галузей «Соціальні науки, журналістика та інформація» або ж «Бізнес, адміністрування та право» можуть краще опановуватись студентами у дистанційній формі, яка з використанням можливостей доповненої та віртуальної реальності, штучного інтелекту та інших цифрових технологій дозволяє досягати максимального ефекту.

Отже, на нашу думку, закладам вищої освіти варто визначатись, яка з форм — заочна чи дистанційна — для кожної конкретної освітньої програми буде більш ефективною за актуальних обставин, і вже виходячи з цього розбудовувати її далі, враховуючи досвід використання сучасних технологій електронного навчання.

Висновки.

1. Дистанційна форма здобуття вищої освіти є «наймолодшою» формою, виокремленою у Законах України про освіту та про вищу освіту лише у 2021 році; попит та пропозиції на цю форму є ще незначними, однак спостерігається стала тенденція щодо розвитку ринку дистанційної освіти на фоні протилежної тенденції щодо заочної освіти.

2. Основними перевагами дистанційної освіти є регулярність навчання та використання інноваційних технологій, а заочної — живе спілкування з викладачами та формування soft-skills. Недоліками дистанційної форми є складність налагодження зворотного зв'язку зі здобувачами і високі вимоги щодо цифрових навичок, заочної — не системність навчання та відсутність оперативного зворотного зв'язку з викладачами.

3. Для популяризації дистанційної освіти та її сталого розвитку варто розширювати спектр інтерактивних методів навчання, зокрема, використовувати віртуальні бізнес-симулятори та лабораторії, технології штучного інтелекту тощо. Також перспективним напрямом є розширення віртуальної академічної мобільності викладачів і студентів.

4. Запровадження в дистанційній освіті систем прокторингу та використання комплексного оцінювання знань сприятиме підвищенню об'єктивності оцінювання та дозволить забезпечити дотримання студентами норм академічної доброчесності.

5. Створення системи наставництва в дистанційній освіті (менторства і тьюторства), за якої студенти зможуть отримувати поради від викладачів та практиків у відповідній галузі, допоможе покращити рівень навчання та адаптацію до реальних умов майбутньої роботи.

6. Використання на заочній формі кращих практик дистанційної форми та залучення цифрових технологій дозволило б сформувати гібридну модель «неочної» освіти, яка б підсилювала переваги кожної з цих форм та мінімізувала б їх недоліки.

Література:

1. Биков В.Ю., Гриценчук О.О., Жук Ю.О. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології*: монографія. Київ: Атіка, 2005. С. 11-178.
2. Стефаненко П.В. Теоретичні та методичні основи дистанційного навчання у вищій школі: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2002. 478 с.
3. Шуневич Б.І. Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ, 2008. 509 с.
4. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти. *Психологія і суспільство*. 2008. № 3. С. 116-122. URL: <https://surli.cc/gqwnsx> (дата звернення: 07.08.2025).
5. Гуревич Р.С., Кобися В.М., Коношевський Л.Л., Коношевський О.Л., Опушко Н.Р., Драчук М.І. Електронна (дистанційна) освіта і заочне навчання: точки дотику, проблеми, перспективи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. (66), С. 14-30.
6. Глушаченко О. Перспективи впровадження дистанційних методів навчання для студентів заочної форми навчання фармацевтичного факультету Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. *Людинознавчі студії. Серія: Педагогіка*. 2015. 1 (33). С. 12-18.
7. Мокрієв М.В. Структура електронного навчального курсу для заочної (дистанційної) форми навчання. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2017. 3. С. 320-329. URL: <https://surli.cc/sndnqt> (дата звернення: 07.08.2025).
8. Цветкова Ю.В. Занепад заочної та перспективи розвитку дистанційної освіти: правове забезпечення та нові можливості для університетів середнього рівня в Україні та Європі. *Правничий часопис*. 2021. С. 115-119. URL: <https://surli.cc/yuftxy> (дата звернення: 07.08.2025).
9. Лузік, Е. В., Демченко, Н. І., Проскурка, Н. М. Світові моделі університетської освіти в системі дистанційного навчання. *Proceedings of the National Aviation University. Series: Pedagogy, Psychology*. 2020, № 17. С. 41-47.
10. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія. Харків, 2020. 409 с.
11. Ященко Е, Левандовська І. Дистанційна освіта в освітній діяльності вищої школи: виклики часу. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. 2021. № 1. С. 124-134.
12. Яремчук Н, Марусова В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання в університеті. *Молодий вчений*. 2021. № 11 (99). С.205-210.
13. Arbuzova Y.V., Bahmet T.Y. Сучасні теоретичні та практичні аспекти дистанційного навчання в закладах фахової передвищої освіти. *Scientific notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine*. 2020. 1 (17). С. 29-40.
14. Кліпа Ю.В. Підвищення ефективності дистанційної освіти студентів: міжнародний і вітчизняний досвід. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. №2. С. 92-96.
15. Сіленко А.О., Крук Н.В. Дистанційна освіта: альтернатива чи додаткові можливості для традиційної освіти? *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 69. С. 94-100.
16. Мазур М.П., Зубань Ю.О., Любчак В.О., & Іванець С.А. Інформаційне, методичне та організаційне забезпечення дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України: монографія. Суми : СумДУ, 2013. – 152 с.
17. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: <https://vstup.edbo.gov.ua/offers/>. (дата звернення: 21.07.2025).
18. DEFER Дистанційна освіта майбутнього: найкращі практики ЄС URL: <https://surl.lu/ctxvda> (дата звернення: 07.08.2025).

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 8(54) 2025

19. Проєкт Erasmus «DEFEP-Distance Education for Future. URL: <https://surl.lt/xnbhbw> (дата звернення: 07.08.2025).

20. Красюк Ю.М., Сільченко М.В., Кучерява Т.О., Ніколенко Л.А., Петренко Л.М. Дистанційна форма здобуття вищої освіти: досвід провадження та необхідність у трансформації. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Педагогіка»)*. 2024. 7 (35). С. 839-854.

References:

1. Bykov, V.Iu., Hrytsenchuk, O.O., & Zhuk, Yu.O. (2005). Dystantsiine navchannia v krainakh Yevropy ta SSHA i perspektyvy dlia Ukrainy. [Distance training in Europe and the USA and prospects for Ukraine]. *Informatsiine zabezpechennia navchalno-vykhovnoho protsesu: innovatsiini zasoby i tekhnologii: monohrafiia — [Information support of the educational process: innovative tools and technologies]*. Kyiv: Atika, 2005. pp. 11-178. [in Ukrainian].

2. Stefanenko, P.V. (2002). Teoretychni ta metodychni osnovy dystantsiinoho navchannia u vyshchii shkoli [Theoretical and methodological bases of distance learning in higher education]. *Doctor's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Shunevych, B.I. (2008). Rozvytok dystantsiinoho navchannia u vyshchii shkoli krain Yevropy ta Pivnichnoi Ameriky [Development of distance learning in the Higher School of Europe and North America]. *Doctor's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

4. Moskal, Yu. (2008). Svitovi tendentsii rozvytku zaочноi ta dystantsiinoi vyshchoi osvity [World Trends in Correspondence and Distance Higher Education Development]. *Psykhologhiia i suspilstvo — Psychology and society*, 3, 116-122. Retrieved from URL: <https://surli.cc/gqwnsx> [in Ukrainian].

5. Hurevych, R.S., Kobysia, V.M., Konoshevskiy, L.L., Konoshevskiy, O.L., Opushko, N. R., & Drachuk, M.I. (2022). Elektronna (dystantsiina) osvita i zaочne navchannia: tochky dotyku, problemy, perspektyvy [Electronic (distance) education and correspondence training: touch points, problems, prospects]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodologhiia, teoriia, dosvid, problemy — Modern information technologies and innovative teaching methods in specialists training: methodology, theory, experience, problems*, (66), 14-30 [in Ukrainian].

6. Hlushachenko, O. (2015). Perspektivy vprovadzhennia dystantsiinykh metodiv navchannia dlia studentiv zaочноi formy navchannia farmatsevtichnoho fakultetu Natsionalnoho medychnoho universytetu imeni OO Bohomoltsia [Prospects for the introduction of remote teaching methods for students of correspondence form of training of the Faculty of Pharmaceutical Faculty of National Medical University named after Bogomolets]. *Liudynoznavchi studii. Serii: Pedagoghiia — Human studies. Series: Pedagogy*, 1 (33), 12-18 [in Ukrainian].

7. Mokriiev, M.V. (2017). Struktura elektronnoho navchalnoho kursu dlia zaочноi (dystantsiinoi) formy navchannia [Structure of an e-training course for correspondence (remote) form of training]. *Vidkryte osvितnie e-seredovyshche suchasnoho universytetu — Open educational e-environment of modern university*, 3, 320-329 Retrieved from URL: <https://surli.cc/sndnqt> [in Ukrainian].

8. Tsvietkova, Yu.V. (2021). Zaneпад заочноi та перспективи розвитку dystantsiinoi osvity: pravove zabezpechennia ta novi mozhlyvosti dlia universytetiv serednoho rivnia v Ukraini ta Yevropi [The decline of inocal and prospects for distance education: legal support and new opportunities for middle-level universities in Ukraine and Europe]. *Pravnychi chasopys — Law Journal*, 115-119. Retrieved from URL: <https://surli.cc/yuftxy> [in Ukrainian].

9. Luzik, E.V., Demchenko, N. I., & Proskurka, N. M. (2020). Svitovi modeli universytetskoї osvity v systemi dystantsiinoho navchannia [World University Education Models in Distance Learning]. *Pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: pedagoghiia, psykhologhiia — Proceedings of the National Aviation University. Series: Pedagogy, Psychology*, 17, 41-47 [in Ukrainian].

10. Kukhareno, V.M., & Bondarenko, V.V. (2020) *Ekstrene dystantsiine navchannia v Ukraini [Emergency distance learning in Ukraine]*. Kharkiv [in Ukrainian].
11. Iashchenko, E., & Levandovska, I. (2021). Dystantsiina osvita v osvitnii diialnosti vyshchoi shkoly: vyklyky chasu [Distance education in higher education educational activities: time challenges]. *Humanitarni studii: istoriia ta pedahohika — Humanities: History and Pedagogy*, 1, 124-134 [in Ukrainian].
12. Iaremchuk, N., & Marusova, V. (2021). Pedahohichni umovy orhanizatsii dystantsiinoho navchannia v universyteti [Pedagogical conditions for the organization of distance learning at the university]. *Molodyi vchenyi — Young scientist*, 11 (99), 205-210 [in Ukrainian].
13. Arbuzova, Y.V., & Bahmet, T.Y. (2020). Suchasni teoretychni ta praktychni aspekty dystantsiinoho navchannia v zakladakh fakhovoi peredvyshchoi osvity [Modern theoretical and practical aspects of distance learning in professional higher education institutions]. *Naukovi zapysky maloi akademii nauk ukrainy — Scientific notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine*, 1 (17), 29-40 [in Ukrainian].
14. Klipa, Yu.V. (2017). Pidvyshchennia efektyvnosti dystantsiinoi osvity studentiv: mizhnarodnyi i vitchyzniani dosvid [Improving the effectiveness of students' distance education: international and domestic experience]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy — Bulletin of the University of Banking*, 2, 92-96 [in Ukrainian].
15. Silenko, A.O., & Kruk, N.V. (2022) Dystantsiina osvita: alternatyva chy dodatkovi mozhlyvosti dlia tradytsiinoi osvity? [Distance education: an alternative or additional opportunities for traditional education?] *Aktualni problemy polityky — Actual problems of policy*, 69, 94-100 [in Ukrainian].
16. Mazur, M.P., Zuban, Yu.O., Liubchak, V.O., & Ivanets, S.A. (2013). *Informatsiine, metodychne ta orhanizatsiine zabezpechennia dystantsiinoho navchannia u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Information, methodological and organizational support of distance learning in higher educational establishments of Ukraine]*. Sumy: SumDU [in Ukrainian].
17. Yedyna derzhavna elektronna baza z pytan osvity [The unified state electronic database on education]. (n.d). vstup.edbo.gov.ua/offers. Retrieved from <https://vstup.edbo.gov.ua/offers/> [in Ukrainian].
18. DEFEP Dystantsiina osvita maibutnoho: naikrashchi praktyky YeS [DEFEP Distance education of the future: EU best practices]. (n.d). defep.chmnu.edu.ua/uk/summary-ua. Retrieved from <https://surl.lu/ctxvda> [in Ukrainian].
19. Proiekt Erasmus «DEFEP-Distance Education for Future» [Erasmus project «DEFEP-Distance Education for Future»]. (n.d). kneu.edu.ua/ua/University_en/international_connections/defep. Retrieved from <https://surl.lt/xnbhbw> [in Ukrainian].
20. Krasiuk, I.M., Silchenko, M.V., Kucheriava, T.O., Nikolenko, L.A., & Petrenko, L.M. (2024) *Dystantsiina forma zdobuttia vyshchoi osvity: dosvid provadzhennia ta neobkhidnist u transformatsii. Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii (Seriia «Pedahohika»)*. 7 (35). 839–854.